

MAKSEHÄIRETE AVALDAMINE

Kinnitatud 03.10.2022

Muudetud 31.10.2023

Juhend on suunatud nii maksehäireandmete avaldajatele; inimestele, kelle andmeid avaldatakse; kui ka maksehäireandmete küsijatele-saajatele.

Sisukord

1. Juhendi eesmärk ja reguleerimisala	3
2. Maksehäireandmete avaldamise põhimõtted	4
2.1. Andmete edastamine maksehäireregistrile õigustatud huvi alusel.....	4
2.2. Andmete töötlemine IKS § 10 alusel.....	5
2.3. Andmete töötlemine isiku krediitvõimelisuse hindamiseks või muul samasugusel eesmärgil	6
2.4. Maksehäireregistrist andmete väljastamisel õigusliku aluse kontrollimine	7
2.5. Andmete õigsuse kontrollimine	8
2.6. Andmete avaldamise aeg	9
2.7. Andmesubjekti ülemäärase kahjustamise keeld	12
2.7.1. Võlga iseloomustavad asjaolud:	12
2.7.2. Võlgnikku iseloomustavad asjaolud:	13
2.7.3. Võlausaldajat iseloomustavad asjaolud:	14
2.8. Andmesubjekti teavitamine võlaandmete avaldamisest.....	14
2.9. Täiendavad kaitsemeetmed.....	15
3. Andmesubjekti õigused ja andmetöötaja kohustused maksehäire avaldamise ajal	16

1. Juhendi eesmärk ja reguleerimisala

Tehingukäibe usaldusväärsuse huvides lubab isikuandmete kaitse seadus (IKS) maksehäire- ehk võlaandmete avaldamist teistele isikutele ilma inimese enda nõusolekuta. Teiste isikute kaitset halbade tehingute tegemise eest loetakse kaalukamaks kui võlgniku eraelu kaitset. Siiski püüab seadus ära hoida ka võlgnike üleliigset kahjustamist. Käesolev juhend selgitab maksehäireandmete avaldamisega seotud õigusi ja kohustusi, mis tulenevad isikuandmete kaitse üldmäärusest (IKÜM) ja IKS-st.

Maksehäireandmeteks loetakse teavet selle kohta, kellel on kelle ees maksetähtaja ületanud võlg, kui suur see on (lisaks põhivõlgnevuse ka kõrvalnõuded), millal see tekkis ning mis liiki tehinguga on tegemist. Maksehäireandmeteks loetakse ka eraisikust võlglase nime ja sünniaega/isikukoodi, kui need andmed on maksehäire avaldaja poolt välja toodud.

IKS § 10 eesmärgiks on võimaldada inimeste finantsilise usaldusväärsuse ehk krediitvõimelisuse hindamist – olemas on praktiline vajadus selleks, et hinnata lepingupoole usaldusväärsust kohustuste täitmisel.

Juhend on suunatud nii maksehäireandmete avaldajatele (võlausaldajad ja maksehäireregistri pidajad kui andmetöötajad); inimestele, kelle andmeid avaldatakse (võlgnikele ehk andmesubjektidele) kui ka maksehäireandmete küsijatele-saajatele. Juhend ei puuduta juriidiliste isikute maksehäireandmete avaldamist. Juriidilistel isikutel ei ole eraelu ja seetõttu nende andmeid IKÜM ega IKS ei kaitse.

Mõistekasutus juhendis

Võlgnik = andmesubjekt – inimene, kelle võlaandmeid töödeldakse/avaldatakse;

Võlausaldaja = andmeandja – isik, kellele võlgnik võlgu on ja kes võlgnevuse andmed maksehäireregistrile avaldamiseks edastab;

Andmete saaja = andmete pärija = kolmas isik – isik, kes maksehäireregistrist võlgniku andmeid saada soovib;

Maksehäireregister – isik, kes kogub võlgnike võlaandmeid võlausaldajatelt ja neid andmete saajatele avaldab;

Andmetöötaja – iga isik, kes isikuandmeid töötleb. Juhendis kasutatakse mõistet maksehäireregistri ja võlausaldaja kohta;

Võlaandmed = maksehäireandmed – andmed inimese võlgnevuse kohta;

Võlaandmete avaldamine = võlaandmete edastamine kolmandale isikule IKS § 10 mõttes.¹

¹ IKS § 10 räägib üksnes võlaandmete edastamisest kolmandale isikule, mida sisult tuleb mõista ja praktikas tähendab maksehäireregistri poolt andmete avaldamisena päringu tegijale. Ehk siis, kui tehakse

2. Maksehäireandmete avaldamise põhimõtted

Võlausaldaja võib võlaandmete avaldamist korraldada kolmel viisil:

- 1) avaldades ise oma võlgnike maksehäireandmeid, näiteks oma kodulehel (olles ise **vastutav töötleja**),
- 2) edastades andmed teisele ettevõtjale (nt Creditinfo ja Krediidiregistri taust.ee jms teenuse pakkujad ehk maksehäireregistrile), kelle tegevusalaks on maksehäireteabe müük oma nimel ja vastutusel ning kes on ise **vastutav töötleja**.²
- 3) kasutades edastamiseks **volitatud töötlejat**, kes tegutseb vastutava töötleja ülesandel, tema juhiste alusel ja tema vastutusel, pakkudes vastutavale töötlejale eeskätt tehnilist platvormi (Eestis sellist lahendust 2023.a seisuga kasutusel ei ole).

Olukordades, kus võlausaldaja ei avalda võlaandmeid ise (variandid 2 ja 3), tuleb andmete edastamisel eristada kaht eri etappi:

- (I) võlausaldaja poolt andmete edastamist maksehäireregistrile (nt pank edastab maksehäireandmed maksehäireregistrile avaldamiseks) ning
- (II) maksehäireregistri poolt andmete avaldamist päringu tegijale (nt üürileandja teeb päringu maksehäireregistrisse potentsiaalse üürniku kohta või pank enne uue laenu toote väljastamist laenu taotleja kohta).

Esimene etapp toimub IKÜM artikkel 6 lõike 1 p f ehk õigustatud huvi alusel ning sellele **järgnev andmete avaldamine** (etapp II) päringute teostajatele võib toimuda nii IKÜM artikkel 6 lg 1 p f õigustatud huvi kui IKS § 10 alusel.

2.1. Andmete edastamine maksehäireregistrile õigustatud huvi alusel

Selles alapeatükis käsitletakse olukorda, kus andmeandja (eelkõige võlausaldaja) edastab maksehäireandmed maksehäireregistrile (punkti 2 etapp I). IKÜM artikkel 6 lõike 1 p-s f on ette nähtud kolm tingimust, mis kõik peavad täidetud olema, et võlaandmete edastamine maksehäireregistrile oleks lubatud:

- 1) vastutaval töötlejal või andmeid saaval kolmandal isikul on legitiimne õigustatud huvi;
- 2) isikuandmete töötlemine on vajalik õigustatud huvi teostamiseks;
- 3) vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku huve ei kaalu üles kaitstava andmesubjekti ehk võlgniku põhiõigused ja -vabadused.

maksehäireregistrisse päring kellegi kohta, siis päringu vastus on IKS § 10 mõistes andmete edastamine, siinse juhendi mõttes ka andmete avaldamine.

² **Vastutav töötleja** määrab andmete töötlemise (sh avalikustamise) eesmärgid ja vahendid. **Volitatud töötleja** töötleb andmeid vastutava töötleja nimel. Vt isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 4.

Selle hindamine toimub kolmeastmelise skeemi järgi:

I aste – isikuandmete töötleja või kolmandate isikute huvid ja nende kaalukus;

II aste – andmesubjekti (isik, kelle maksehäire avaldatakse) õigused ja huvid ning kaalukus;

III aste – vastanduvate huvide kaalumine – nende esialgne hinnang ning vajadusel täiendavad kaitsemeetmed, lõplik hinnang.

Veendumine, kas õigustatud huvi alusel on lubatav võlaandmeid **edastada**, on **andmeandja** ülesanne. Viimane peaks läbipaistval moel viima läbi enda ja andmesubjekti vastanduvate huvide kaalumise ning olema võimeline oma otsust põhjendada. Andmetöötlustest tuleneva võimaliku ulatusliku ja intensiivse riive korral võib olla vajalik koostada kirjalik andmekaitsealane mõjuhinnang (IKÜM art 35).

Õigustatud huvi hindamisest saab täpsemalt lugeda Andmekaitse Inspektsiooni õigustatud huvi juhendist.³

2.2. Andmete töötlemine IKS § 10 alusel

Käesolevas alapeatükis käsitletakse olukorda, kus võlgniku andmed on juba maksehäireregistrini jõudnud ja viimane hakkab neid avaldama kolmandatele isikutele ehk andmesaajatele (etapp II).

Maksehäireregistri õigus võlgniku maksehäireandmeid avaldada ei tähenda nende avalikustamist piiramatule arvule tuvastamata isikutele (internetis, ajalehes, kortermaja teadetetahvil, ettevõtte kodulehel jne).

Nii sätestab IKS § 10 lõige 1, et võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmete avaldamine (seaduse sõnastuses edastamine) kolmandale isikule ja edastatud andmete töötlemine kolmanda isiku poolt on lubatud **andmesubjekti krediivõimelisuse hindamise või muul samasugusel eesmärgil ning üksnes juhul, kui täidetud on kõik kolm tingimust:**

- 1) maksehäireregister on veendunud andmete õigsuses;
- 2) maksehäireregister on kontrollinud, et andmete avaldamiseks kolmandatele isikutele ehk andmesaajatele on õiguslik alus;
- 3) andmete avaldamine on registreeritud (säilitades teavet, kellele ja mida edastati).

Sõltumata eelnevast, ei ole lubatud andmeid töödelda, kui:

- 1) tegemist on eriliiki isikuandmetega;
- 2) tegemist on andmetega süüteo toimepanemise või selle ohvriks langemise kohta enne avalikku kohtuistungit või õigusrikkumise asjas otsuse langetamist või asja menetluse lõpetamist;
- 3) see kahjustaks ülemäära andmesubjekti õigusi või vabadusi;

³ Vt https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/oigustatud_huvi_juhend_aki_26.05.2020.pdf

- 4) lepingu rikkumisest on möödunud vähem kui 30 päeva;
- 5) kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud rohkem kui viis aastat.

Maksehäireregister võib andmete saajatele andmete avaldamisel tugineda ka IKÜM artikkel 6 lõike 1 punktile f ehk õigustatud huvile, kuid sisuliselt nõuab see vähemalt samaväärsete meetmete võtmist kui IKS §-l 10 põhinev võlaandmete töötlemine. Lisaks tuleb arvestada, et õigustatud huvile tuginedes võib andmetöötlus suurema tõenäosusega osutada andmesubjekti liigselt kahjustavaks ja seega lubamatuks. Erinevalt IKS §-st 10 ei näe IKÜM art 6 lg 1 p f ette sõnaselgeid piiranguid andmete avaldamisele (st andmeid ei tohi edastada varem kui 30 päeva möödumisel kohustuse rikkumisest või rohkem kui viie aasta jooksul pärast rikkumise lõppemist). Nendest tingimustest kõrvalekaldumine suurendab tõenäosust, et vastandlike huvide kaalumisel ei osutuks andmetöötleja või andmete saaja huvid kaalukamaks võlgniku eraelu puutumatusel osaks saava riive tõsidusest, näiteks kui võlaandmeid hakatakse avaldama juba loetud päevad pärast võlgnevuse tekkimist.

2.3. Andmete töötlemine isiku krediivõimelisuse hindamiseks või muul samasugusel eesmärgil

Maksehäirete puhul tuleb silmas pidada, et võlgnevuse esinemisel tuleb võlausaldajal võla tasumise saavutamiseks kasutada võlaõigusseaduse (VÕS) §-s 101 loetletud õiguskaitsevahendeid, millest üheks on kohustuse täitmise nõudmine. Isikute maksehäireandmete avaldamine üksnes survemeetmena võla tasumise saavutamiseks ei ole lubatav.

Survestamisega maksehäireandmete avaldamise kaudu võib olla tegemist näiteks olukorras, kus andmesubjektile rõhutatakse, et pärast võlgnevuse täielikku tasumist kustutatakse kõik maksehäireandmed koheselt registrist. Sellisel juhul on kaheldav, kas andmeid avaldati üldse krediivõimelisuse hindamiseks, kuna kolmandatel isikutel pole äsja lõppenud võlgnevusest olenemata võimalik isiku negatiivse maksekäitumise kohta infot saada. Tallinna Ringkonnakohus leidis, et aegumise vastuväite esitanud võlgniku puhul võlgnevuse sissenõudmine ähvardusega avaldada võlgnevuse andmed maksehäireregistris, on heade kommete vastane.⁴

Inspeksioon rõhutab, et andmetöötleja peab olema ka pärast andmete avaldamise lõpetamist valmis põhjendama, kuidas andmete avaldamine täitis isiku krediivõimelisuse hindamise või muud samasugust eesmärki. Krediivõimelisuse all tuleb mõista võimet oma rahalisi kohustusi täita. Muu sarnane eesmärk võib olla lepingulistest suhetes maksekäitumise hindamine.

Ühe näitena võib tuua, et tööandjad ei või kõigi tööle kandideerijate maksehäireid kontrollida; kõne alla võivad tulla töötajad ametikohtadel, kus on rahaline vastutus. Igasugused uudishimust ja isiklikust huvist kantud päringud ei ole lubatud.

⁴ TlnRnKo 2-22-3662, p 8.1.

2.4. Maksehäireregistril andmete väljastamisel õigusliku aluse kontrollimine

Maksehäireregistril on kohustus enne võlaandmete edastamist andmete saajale kontrollida, kas konkreetsel andmete saajal esineb selleks õiguslik alus (näiteks pank teeb enne laenulepingu sõlmimist laenuaotleja kohta päringu maksehäireregistrisse).

Arvestades, et IKS § 10 lubab andmeid töödelda isiku krediitvõimelisuse hindamise (või muul samasugusel) eesmärgil, tuleks maksehäireregistril eeskätt tuvastada, et andmete saajal on reaalne kavatsus isikuga lepingulistesse suhetesse astuda.

Andmete edastamise õiguslikus aluses veendumiseks saab maksehäireregister tugineda vabalt valitud vahenditele ja tõenditele, mis juhtumi asjaolusid arvestades kättesaadavad on. Oluline on, et maksehäireregister suudaks tõendada, et kontrollis andmete edastamise õiguslikku alust sisuliselt juba enne seda, kui ta andmed väljastas (või otsustas need väljastamata jätta).

Andmete pärimise reeglid, sh õigustatud huvi kontrollimine (sh mis asjaolusid peab andmete saaja enne andmete saamist selgitama ja tõendama selleks, et maksehäireregister saab veenduda andmete saaja õigustatud huvi olemasolus), peaksid olema reguleeritud maksehäireregistri ja andmete saaja vahel sõlmitud lepingus, kui tegemist on püsiva ja pikaajalise lepingulise suhtega (nt pank andmete saajana ja maksehäireregister).

Üksikpäringute puhul peaks olema andmete saajal kohustus enne päringu tegemist täpsemalt selgitada päringu tegemise õigustatud huvi ja eesmärgi. Piisav ei ole, kui andmete saaja peab andmete küsimisel vastama lakooniliselt stiilis „Jah, mul on õigustatud huvi. Jah, plaanin andmesubjektiga lepingu sõlmida.“ Andmete saaja peaks lühidalt kirjeldama, milles tema õigustatud huvi seisneb, millist lepingut või tehingut ta soovib teha, millises ajaperspektiivis ja milliste tõenditega on tal võimalik vajadusel õigustatud huvi esinemist tõendada. Lepingus, või üksikpäringute puhul kasutustingimustes, tuleb andmete saajale, kes teeb õigusliku aluseta päringu, ette näha vastutus – maksehäireregistri valitud õiguskaitsevahend, mis edaspidi kõige efektiivsemalt hoiaks ära õigustamatute päringute tegemise.

Maksehäireregister peaks pidevalt lepingu- või kasutustingimustest kinnipidamist monitoorima, nt pisteliste kontrollide käigus küsima andmete saajatelt lisainfot ja tõendeid üksikute päringute kohta. Tuvastatud põhjendamatud päringud tuleb registreerida ja kui asjaoludest nähtuvalt võib andmesubjektide õigustele esinda oht, esitada rikkumisteade Andmekaitse Inspeksioonile ja teavitada puudutatud andmesubjekte. Tõendamist õigusliku aluse ja andmete õigsuse osas nõuab IKÜM art 5 ja see on maksehäireregistri kui vastutava töötleja kohustus.

2.5. Andmete õigsuse kontrollimine

Maksehäireregister peab IKS §-st 10 tulenevalt veenduma ka selles, et avaldatavad andmed oleksid õiged. Erinevalt eelmises alapeatükis käsitletud päringu tegemise õigustatusest on siin tegemist võlaandmete enda õigsusega.

Arvestades, et võlausaldajal saab esineda õigustatud huvi maksehäireandmete edastamiseks registrile üksnes õige ja põhjendatud maksehäire korral (kui ei esine võlgnevust, ei esine ka õigustatud huvi), saab tema tagada selle, et registrini jõuaksid õiged lähteandmed õige võlgniku kohta.

Samas, kuna andmete edastamisel andmete saajatele tegutseb maksehäireregister iseseisva vastutava töötajana, vastutab IKS § 10 andmete õigsuse nõude eest ka tema. St et nii andmesubjekti kui ka järelevalve asutuse ees vastutab avaldatud andmete õigsuse eest maksehäireregister. Maksehäireregistri taolise kohustuse olemasolu on kinnitanud Riigikohus oma praktikas.⁵ Seepärast peaks maksehäireregistril olema sõlmitud temale andmete andjatega leping, mis kohustab mh tagama, et esitatavad võlaandmed on õiged.

Lepingus maksehäireregistri ja andmeandjate vahel tuleb konkreetselt kokku leppida, mida ja millises mahus peab andmeandja enne andmete maksehäireregistrisse edastamist kontrollima. Seda nii andmete õigsuse osas, andmesubjekti teavitamise kui ka andmesubjekti ülemäärase kahjustamise kontrollimise osas. Lisaks peab lepingust tulema maksehäireregistrile õigus ja kohustus teha andmete õigsuse osas ise pistelist kontrolli ja nõuda andmeandjalt võlgnevuse kohta selgitusi ja alusdokumentide esitamist. Samuti tuleb lepingus andmeandjatest võlausaldajatele ette näha vastutus ebaõigete andmete edastamise puhuks – maksehäireregistri valitud õiguskaitsevahend, mis kõige efektiivsemalt edaspidi hoiaks ära ebaõigete andmete jõudmise maksehäireregistrisse.

Kui maksehäireregister ei sõlmi andmete andjatega ülal loetletud sisuga lepinguid ega teosta pistelisi kontrole andmete õigsuse osas, tuleb maksehäireregistril endal alternatiivselt võlaandmete sisuline õigsus enne andmete avaldamist üle kontrollida.

Võlgnevuse olemasolu kindlakstegemisel tuleb lähtuda võlaõigusseaduse (VÕS) §-s 82 toodud alustest. Maksehäireandmete õigsuse kontrollimisel on seega oluline silmas pidada, et ainuüksi arve väljastamine üldreeglina ei tõenda võlasuhte ega võlgnevuse olemasolu ning ka vastupidi – arve mittesaamine ei ole õigustuseks jätta kasutatud teenuse eest tasumata.⁶ Kui väidetav võlgnevus on tekkinud teenuse osutamisest, on tõendiks teenuse osutamist tõendav leping; kui võlgnevus on tekkinud müügilepingust, siis asja üleandmisakt, garantiipaberid vms. Määrav tähtsus võib olla ka poolte lepingueelsete läbirääkimiste käigus peetud kirjavahetusel, millest selgub, millal ja milliseid kohustusi võlgnik täitma kohustus ning kas ta on neid rikkunud.

Praktikas on levinud juhud, kus väidetav võlgnevus on tekkinud tarbijaga sidevahendi abil sõlmitud lepingu rikkumisest. Sellisel juhul võib maksehäiret avaldada siis, kui võlausaldaja suudab tõendada püsival andmekandjal kinnitatud tarbija tahet olla seotud sidevahendi teel võetud kohustustega. **Kui aga sellised dokumendid puuduvad, ei ole ei võlausaldajal (andmeandjal) ega maksehäireregistril võimalik tõendada andmete õigsust ja siis ei**

⁵ Vt täpsemalt seisukohti Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 13.03.2019 otsusest nr 2-17-1026 (punkt 24).

⁶ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 14.03.2008 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-5-08, p 14.

või andmeid maksehäireregistrile edastada ja maksehäireregister ei või nimetatud andmeid töödelda.

Praktikas on maksehäireregistrid välja toonud, et võlaandmete õigsust ei ole saadud kontrollida, kuna eriregulatsioonid keelavad võlausaldajal võla alusdokumente edastada (nt krediidasutuste seaduse (KAS) § 88 lõige 3 loeb võlatoimiku pangasaladuseks, mille edastamine kolmandatele isikutele on keelatud). Sellises olukorras tuleks aga lähtuda ülalviidatud Riigikohtu juhistest, millest tuleneb, et olukorras, kus andmetöötlejal on kohustus võlaandmete õigsust kontrollida (IKS § 10), saab selle täitmata jätta üksnes siis, kui kohustuse täitmine pole võimalik ehk tekib kohustuste kollisioon. Kui ühtegi juriidilist takistust võlaandmete õiguse kontrollimiseks ei esine, tuleb kohustust täita ehk võlaandmete õigsust sisuliselt kontrollida.

2.6. Andmete avaldamise aeg

Kuna kohustuse rikkumine ei ole isikut püsivalt negatiivselt iseloomustav fakt, siis ei tohi sellekohaseid isikuandmeid töödelda (sh koguda, säilitada ja edastada) tähtajatult. Lühike viivitus võlakohustuste täitmisel võib tuleneda mõjuvatest põhjustest ning olukorras, kus rikkumine koheselt heastatakse, oleks isiku järgmise viie aasta jooksul ebausaldusväärse lepingupartnerina kajastamine ilmselt ebamõistlikult kahjustav.

Seetõttu on IKS-s sätestatud võlaandmete töötlemise tähtaeg, ehk keelatud on töödelda andmeid, kui kohustuse rikkumisest on möödunud vähem kui 30 päeva või rohkem kui viis aastat.

- ***Võlaandmete avaldamine, kui võlg on tasumata ning nõue pole aegunud***

Mida pikema aja jooksul toimub isikuandmete töötlemine, sh avaldamine kolmandatele isikutele, seda intensiivsemalt riivab see andmesubjekti põhiõigusi, eelkõige eraelu puutumatust, ning seda kaalukam peab olema andmete kolmandatele isikutele edastamise vajadus (vt RKKKo, 21.12.2011, nr 3-3-1-70-11, p-d 21-22). Võlaandmete töötlemise näol ei ole tegemist mitte ainult majanduslike, vaid ka andmesubjekti eraelu puutumatuse seisukohalt kaalukate asjaoludega. Välistatud ei ole siinjuures see, et ka **enne võlaandmete maksimaalse tähtaja saabumist võib andmete edastamine olla andmesubjekti õigusi ja vabadusi ülemäära kahjustav.**

IKS § 10 lg 2 p-s 5 nimetatud viieaastane tähtaeg on seega võimalik **maksimaalne**, mitte automaatne aeg võlaandmete avaldamiseks pärast kohustuse rikkumise lõppemist. Konkreetne ajaperiood, mille jooksul võlaandmeid avaldatakse, tuleb määrata iga juhtumi asjaolude pinnalt. Võla tasumise seisukohast kehtib küll range „võlg on võlg“ põhimõte ning kõik võlad tuleb tasuda, kuid võlaandmete avaldamise pikkuse valikul tuleb arvestada rikkumise tõsidust ning andmete avaldamisega kaasnevat riivet konkreetse andmesubjekti eraelu puutumatusele.

Asjakohasteks kriteeriumiteks osutuvad tavaliselt maksehäire suurus, selle tekkimise aeg, isiku üldine maksekäitumine ehk tema ülejäänud maksehäirete arv, võlgniku suhtlus võlausaldajaga nõude sissenõudmise ajal (püüdlus teha osamakseid, jõuda kompromissile

või vastupidi võlgnevuse tasumisest kõrvalehoidmine), aga ka võlausaldaja ponnistused võla sissenõudmiseks (vt täpsemalt alapeatükki 2.7).

Seega tuleb iga maksehäire avaldamise aeg määrata konkreetse rikkumise ja andmesubjekti üldiselt kirjeldavate omaduste pinnalt, kusjuures andmetöötaja peab olema valmis andmete avaldamise pikkust põhjendama. Võlaandmete avaldamine maksimaalses määras viie aasta jooksul on lubatud vaid kõige tõsisemate võlakohustuste rikkumiste korral. Oluline, et isegi, kui maksehäireregister on välja töötatud nõ tüüpikriteeriumid avaldamise kestvuse osas, siis **hiljemalt andmesubjekti vastuväite saamisel tuleb avaldamise aja põhjendatust uuesti hinnata.**

- ***Võlaandmete avaldamine, kui võlg jäeti tasumata, kuid nõue aegus 3 aasta jooksul***

IKS § 10 lg 2 p 5 sätestab, et võlaandmeid ei ole lubatud koguda ja kolmandale isikule edastada, kui kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud rohkem kui viis aastat. Inspektsiooni hinnangul rakendub selline viieaastane tähtaeg ka aegunud nõuete avaldamisele, kuna vastupidisel juhul võiks nõudeid, mida aegumistähtaja jooksul ei tasutud, lõpmatuseni avaldama jääda. Ka Riigikohus on kinnitanud, et see ei oleks proportsionaalne (vt RKHKo, 21.12.2011, nr 3-3-1-70-11).

Aegumistähtjaks on reeglina kolm aastat (tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 146 lg 1). Mõistagi võib nõuete aegumisele kohalduda mitmeid erisätteid, mida peamiselt reguleerib tsiviilseadustiku üldosa seadus, kuid arvestades, et käesolev juhend on suunatud isikuandmete töötlemisele, on juhendis käsitletud AKI järelevalvemenetluste tüüpjuhte, milliste aegumistähtaegadeks on 3 või 10 aastat.

Seega olukorras, kus võlg jäeti tasumata, kuid nõue aegus kolme aasta jooksul, on võlaandmeid IKS § 10 kohaselt õigustatud avalikustada aegumise tähtaja jooksul, millele võib IKS § 10 lg 2 p 5 kohaselt lisanduda maksimaalselt viis aastat (nn 3 + 5 reegel).

Siiski kehtib aegunud nõuete puhul võlaandmete avaldamiseks täiendavaid nõudeid. Lisaks sellele, et aegumisele lisanduva andmete avalikustamise ajaperioodi väljaselgitamiseks tuleb andmetöötajal arvestada samade kriteeriumidega, nagu aegumata nõuete puhulgi (võlgnevuse suurus, isiku maksekäitumine jms; vt ülal), kehtib aegunud nõuete osas tingimus, et **võlaandmeid võib maksimaalses ulatuses (viis aastat pärast aegumist) avaldada üksnes siis, kui võlausaldaja astus aegumistähtaja jooksul aktiivseid samme võlgnevuse sissenõudmiseks.** Vastupidisel juhul kujuneks andmete avaldamisest taas survemeede võlgade sissenõudmiseks, ilma et võlausaldaja oleks enne aegumist üritanud kasutada talle võlaõigusseadusega võimaldatud õiguskaitsevahendeid.

Ka kohtupraktikas on kinnitatud, et sellise täitmata lepingulise kohustuse puhul, mida võlausaldaja ei ole mingil põhjusel soovinud või suutnud üldise tehingulise aegumistähtaja jooksul võlgnikult sisse nõuda, ei ole võlgniku isikuandmete jätkuv avaldamine

maksehäireregistris alles pärast nõude aegumist maksimaalses võimalikus määras põhjendatud.⁷

- ***Võlaandmete avaldamine, kui võlg jäeti tasumata, kuid nõue aegus 10 aasta jooksul***

Kui andmetöötaja soovib aegunud nõudel põhinevaid võlaandmeid avaldada kauem kui 3 + 5 reegli järgi, tuleb tal aegumise erisätete eeldusi tõendada.

TsÜS § 146 lg 4 kohaselt on nõude aegumistähtaeg 10 aastat, kui kohustusi rikuti tahtlikult. Kohustuse tahtliku rikkumisega TsÜS § 146 lg 4 tähenduses on tegemist juhul, kui lepingupool (I) soovib õigusvastast tagajärge (II) võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel (vastavalt VÕS § 104 lõikele 5). Seega nõude 10-aastase aegumistähtaja kohaldamiseks tuleb tõendada, et lisaks lepingu rikkumisele esines andmesubjektil tahtlus tekitada võlausaldajale õigusvastaselt kahju.

Kohtupraktikas on korduvalt kinnitatud, et ainuüksi kohustuse täitmata jätmine **ei ole** aegumise instituudi eesmärke arvestades TsÜS § 146 lg 4 kohaldamiseks piisav (vt Riigikohtu otsuseid tsiviilasjades nr 3-2-1-79-09, p 11; 2-16-14644, p 20; 2-14-53081, p 21). Samuti ei piisa isiku tahtluse (õigusvastase tagajärje tekitamise soovi) eeldamiseks sellest, et võlgnik on olnud teadlik lepingust ja võlgnevusest ega sellestki, et võlgnikule on saadetud meeldetuletuskirju võlgnevuse tasumiseks. Vastupidine tõlgendamine tooks kaasa olukorra, kus TsÜS § 146 lõige 1 muutuks sisutühjaks (vt Tallinna Ringkonnakohtu otsust tsiviilasjas nr 2-21-6219, p 29).

Seega ei sätesta TsÜS § 146 lg 4 tahtluse eeldust, mistõttu ei saa ka andmetöötaja ega Andmekaitse Inspeksioon eeldada kohustuste tahtlikku rikkumist võlgniku poolt. Võlaandmete avaldamiseks 10 aasta jooksul pärast nõude sissenõutavaks muutumist, millele võib lisanduda maksimaalselt 5 aastat (nn 10 + 5 reegel), peab andmetöötaja tuginema konkreetsetele faktidele, mis kinnitaksid võlasuhte tahtlikku rikkumist.

Lisaks rakendub TsÜS § 157 lg 1 kohaselt 10-aastane aegumistähtaeg jõustunud kohtulahendiga tunnustatud nõudele või muust täitedokumendist tulenevale nõudele. Ka sellisel juhul tuleb 10-aastase aegumistähtaja kohaldumist andmetöötajal tõendada kas jõustunud kohtulahendi või muu täitedokumendi abil.⁸

Seega aegunud (kuid tasumata) nõuete puhul kehtib eeldus, et need aegusid 3 aasta jooksul pärast sissenõutavaks muutumist ning pärast aegumist võib võlaandmeid jätkuvalt avaldada maksimaalselt 5 aasta jooksul (3 + 5 reegel). Nõue muutub sissenõutavaks arvele märgitud makse tähtpäeva järgmisel päeval, aegumine algab TsÜS § 147 lõike 3 kohaselt arve väljastamise kalendriaasta järgneval esimesel jaanuaril. Teatud juhtudel võib nõuet avaldada 10-aastasele aegumistähtajale järgnevalt kuni 5 aasta jooksul (10 + 5 reegel), kuid sellisel juhul tuleb TsÜS-i erisätete ehk 10-aastase aegumistähtaja eeldusi tõendada. Füüsilise isiku pankroti puhul kohalduvad aegumistähtajad pankrotiseaduses sätestatud erisustega.

⁷ Harju Maakohtu otsus 2-20-10157, p 33; Harju maakohtu otsuse 3-22-3662 p 29 ja samas asjas Tallinna ringkonnakohtu otsus p 8.1.

⁸ Kohtulahendiga tunnustatud nõuete aegumisest saab lugeda: <https://kpkoda.ee/nouete-aegumine-kaitumisjuhis-volast-vabanemiseks/>

2.7. Andmesubjekti ülemäärase kahjustamise keeld

Sõltumata IKS §-s 10 nimetatud tähtaegadest, kohustab säte täiendavalt hindama, ega andmete avaldamine maksehäireregistris ei kahjusta andmesubjekti õigusi või vabadusi ülemääraselt. Kuigi seda kohustust rõhutatakse eraldi IKS § 10 lg 2 punktis 3, on see põhimõte tuletatav ka IKÜM artiklitest 5 ja 6.

Andmesubjekti huvide kahjustamise hindamisel võlaandmete avaldamise kontekstis tuleb asjaolusid sisustada märksa laiemalt kui vaid krediivõimelisuse hindamise ja vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamise seisukohast. Tegemist ei ole mitte ainult majanduslike, vaid ka andmesubjekti eraelu puutumatusse seisukohalt kaalukate asjaoludega (vt Tallinna Ringkonnakohtu otsust tsiviilasjas nr 2-16-17964 punkti 14). Praktikas kasutatakse võlasuhte rikkumisega seotud infot lisaks isiku krediivõimelisuse hindamisele ka muudel sarnastel juhtudel ning võlaandmetele on ligipääs kõikidel isikutel, kes suudavad maksehäireregistrile enda õigustatud huvi põhjendada (nt potentsiaalsel töandjal, üürileandjal või sisuliselt mistahes isikul lisaks laenuandjatele).

Samas võib andmesubjekti põhiõiguste ülemäärane kahjustamine seisneda ka edastatavate andmete sisus. Näiteks ei või edastada andmeid, mis lepingu rikkumise seisukohast on ilmselt ebaolulised või asjassepuutumatud (pilt, subjektiivsed hinnangud). Seejuures kahjustab andmesubjekti ka ebaõigete andmete edastamine. Seega võlaandmete õigsuse kontrollimise kohustuse eiramine võib kaasa tuua ka andmesubjekti huvide ülemäärase kahjustamise, mille eest vastutavad nii võlausaldaja kui andmeandja kui ka maksehäireregister.

Maksehäire avaldamise viis, kestus ja andmete sisu võivad olla riivet raskendavad asjaolud, mis muudavad kogu avaldamise inimest ülemääraselt kahjustavaks. Näiteks, kui ei tooda välja võlgnevusi erinevate võlausaldajate kaupa või kui ei eristata põhivõlga kõrvalnõuetest (siin on eelkõige silmas peetud erinevaid sissenõudmistasusid jms praktikas esinevaid lisasid). **Inspektsiooni hinnangul tuleb maksehäire avaldada igal juhul nii, et selgelt on eristatud ja välja toodud iga põhivõlg koos intressidega ning sellest eraldi kõikvõimalikud kõrvalnõuded (viivis, sissenõudmiskulud, leppetrahvid jms).**

Lisaks eelnevale tuleb andmesubjekti ülemäärase kahjustamise hindamisel arvesse võtta võlga, võlgnikku ja võlausaldajat iseloomustavaid asjaolusid.

2.7.1. Võlga iseloomustavad asjaolud:

- Ülemäärase kahjustamise hindamisel on oluline võlgnevuste arv.

Kui isikul on vaid üks võlgnevus, on tõenäoline, et võlgu jäämine ei ole seda inimest püsivalt iseloomustav käitumine ja maksehäire avaldamine või aastaid avaldamine võib olla inimest sellisel juhul ülemäära kahjustav. Näiteks on isikul üks võlgnevus parkimise korraldajale. Samas ei saa selline kriteerium olla absoluutne. Järeldusele, et võlgnevuse avaldamine on ülemäärane võib jõuda näiteks ka olukorras, kus isikul on küll kolm võlgnevust erinevatele võlausaldajatele, aga igaüks neist väga väikeses summas.

- Samuti viitab võlgnevuse vähemalt kolme aasta tagune tekkimise aeg ja uute võlgnevuste puudumine, et inimene on ilmselt oma maksekäitumist muutnud.
- Lisaks tuleb kaalumisel arvesse võtta võlgnevuse suurust.

Ilmselgelt ei ole võrreldavad olukorrad, kus võlgnikul on tasumata jäänud paari kuu arve mõne kommunaalteenuse eest ja tuhandetesse eurodesse ulatuva tarbimis- või muu laenu maksmata jätmine.

Kokkuvõtlikult – kui tegemist on aastate taguse väikese võlga ning see on ainus võlgniku võlg, siis seda suurem on riive võlgniku õigustele ja pigem tuleks jõuda järeldusele, et sellise maksehäire avaldamine on andmesubjekti ülemääraselt kahjustav.

Kuivõrd iga isik ja olukord on erinev, ei ole võimalik anda ühte reeglit, millal on maksehäire avaldamine andmesubjekti ülemääraselt kahjustav. Seega hiljemalt võlgniku poolt vastuväite esitamisel tuleks maksehäireregistril (või andmeandjal ehk võlausaldajal, kui maksehäireregistri ja andmeandja vahelises lepingus on nii kokku lepitud) hinnata just sellest isikust ja teda ning võlga iseloomustavatest asjaoludest lähtuvalt ega maksehäire avaldamine seda isikut ülemäära ei kahjusta. Maksehäireregister peab hiljemalt vastuväite saamisel andmesubjektile oma hinnangut, mis lähtub just seda isikut iseloomustavatest asjaoludest, põhjendama.

Eelpooltoodud kriteeriume arvesse võttes on tõenäoline, et üksiku, väikse ja aastate taguse maksehäire avaldamine on ülemääraselt kahjustav (vt ka juhendi punkti 3).

2.7.2. Võlgnikku iseloomustavad asjaolud:

Võlgnikku iseloomustavateks asjaoludeks on mh võla tasumise aeg ning võlgniku käitumine.

Võla tasumise aeg – inimene maksis võla kohe peale maksehäire avalikustamist ära, sest sai võlgnevusest teada alles maksehäire avalikustamisel või uue laenu taotlemisel, kus selgus, et tal on maksehäire.

Võlgniku käitumine – kas ta on teinud võlausaldajaga koostööd ja pakkunud välja võimalusi võla tasumiseks, sh püüdnud võlga osamaksetena tasuda ning kas võlgnik on võimaldanud enda õiged kontaktandmed.

Siiski pelgalt asjaolu, et inimene on võla ära tasunud, ei tähenda, et maksehäire avalikustamine tuleb kohe lõpetada. Ülemäärast kahjustamist tuleb hinnata inimese endaga seotud eluliste asjaolude kogumis.

2.7.3. Võlausaldajat iseloomustavad asjaolud:

Sissenõudmine – milliseid jõupingutusi on võlausaldaja enne maksehäire avalikustamist teinud? Maksehäire avalikustamine ei saa olla võla tasumise sunnimehhanism. Näiteks kas võlausaldaja on püüdnud võlga sisse nõuda, sh kas ta on esitanud maksekäsu kiirmenetluse avalduse, kuid vastuväite saamisel hagi esitamisest loobunud. Sh aegunud nõude puhul – maakohus on aegunud võlgnevuse avalikustamist pidanud õiguspäraseks, kui võlausaldaja on teinud jõupingutusi võla sissenõudmiseks.⁹

Samuti on oluline, kas võlausaldaja on eksinud võlgniku andmetega nii, et võlgnik ei ole võlausaldaja teateid võlausaldajast tulenevatel põhjustel kätte saanud (nt vigased kontaktandmed).

2.8. Andmesubjekti teavitamine võlaandmete avaldamisest

Võlgniku teavitamist isikuandmete töötlemisest reguleerivad IKÜM artiklid 12-14. IKÜM artiklites 13 ja 14 on välja toodud, mida peab inimesele antav teave minimaalselt sisaldama. Võlaandmete avaldamisel tuleb eeskätt lähtuda siiski artiklist 14, kuna reeglina ei koguta võlaandmeid inimeselt endalt.

Meenutame, et võlaandmeid võib võlausaldaja avaldada ise, kasutada volitatud töötleja platvormi või edastada andmed maksehäireregistrit pidavale teisele ettevõttele.

IKÜM artikkel 14 lõigetes 1 ja 2 sätestatud teave tuleb andmesubjektile (antud juhul võlgikule) edastada mõistliku aja jooksul, kuid hiljemalt ühe kuu jooksul peale isikuandmete saamist või kui isikuandmeid kavatsetakse avaldada teisele vastuvõtjale, siis hiljemalt andmete esimese avaldamise ajal (vt IKÜM artikkel 14 lõige 3).

Erisused, mis võimaldavad andmesubjekti aktiivsest teavitamisest mööda minna, tulenevad IKÜM artikkel 14 lõikest 5. Võlaandmete kontekstis võivad osutada asjakohaseks järgmised punktid:

- a) andmesubjektile on see teave juba olemas;
- b) selle teabe esitamine osutub võimatuks või eeldaks ebaproportsionaalseid jõupingutusi.

Punkti a) alusel saab andmete avaldaja andmesubjekti teavitamata jätta näiteks siis, kui võlausaldaja ja andmete avaldaja isikud ei lange kokku ning võlausaldaja on isikut juba teavitanud, millisele maksehäireregistrile andmed avaldamiseks edastatakse. Teavitusele tuleb lisada ka vastava maksehäireregistri andmekaitsetingimused, muidu ei ole täidetud IKÜM art 14 tuleneva teavitamise sisu nõuded. Võlausaldaja teavitamine ja andmete avaldamine peavad siiski ka sellisel juhul ajalises seoses olema.

Lubatud ei ole olukord, kus algses laenulepingus viidatakse võimalusele, et võlgnevuse tekkimisel võidakse andmed edastada maksehäireregistrile avaldamiseks, kuid näiteks aastate möödumisel, kui võlgnevus realselt tekib ja andmed avaldatakse, inimest sellest

⁹ Vt ka Harju maakohtu otsuse 2-22-3662 p 29 ja 30; ringkonnakohtu otsus samas asjas.

enam ei teavitata. Sellisel juhul ei oleks andmetöötlus inimesele ettenähtav ega läbipaistev. Näiteks ei pruugi võlgnik üldse teada, et ta võlgu on (arve on edastatud vigasele aadressile, võlgnik on eksinud tasumisel arve summaga). Olukorras, kus võlgnik isegi ei tea, et ta on võlgu, on sellise võlgnevuse maksehäireregistris avaldamine lubamatu.

Igal juhul peab võlausaldaja enne maksehäireregistrile konkreetse võlgnevuse edastamist võlgnikku teavitama. Kui võlausaldaja ise võlgnikku ei teavita, on teavitamise kohustus maksehäireregistril võlgniku võlgnevuse andmete saamisel.

Ka siis, kui võlg loovutatakse ja tekib uus võlausaldaja, peab uus võlausaldaja uue vastutava töötlejana, kellel on ka oma töötlemise eesmärk ja tingimused, võlgnikku teavitama uuest võlausaldajast ja oma andmekaitsetingimustest.

Punkt b) saaks teavitamata jätmise aluseks olla eelkõige olukorras, kus andmetöötlejal puuduvad konkreetse füüsilise isiku kontaktandmed. Seejuures inspeksiooni hinnangul ei peaks maksehäireregistrid koguma täiendavaid isikuandmeid üksnes selleks, et täita aktiivse teavitamise kohustust. See on mõistagi asjakohane üksnes juhul, kui võlaandmete avaldaja ei lange kokku võlausaldaja isikuga, kes vähemalt mingil hetkel võlgnikuga kontakti on omanud. **Kui aga andmete avaldajal on füüsilise isiku kontaktandmed olemas, tuleb inimest andmetöötlusest teavitada ning tegemist pole võimatu või ebalproportsionaalse jõupingutusega.** Maksehäireregister võib seada tingimuse, et võlausaldaja esitab koos maksehäireandmetega võlgniku kontaktid teavitamiseks või nõuda võlausaldajalt tõendit, et võlausaldaja on ise võlgnikku vahetult enne maksehäireregistrile edastamist sellest teavitanud (IKÜM art 14 lg 5 p a). Ka Riigikohtu praktikas on kinnitatud, et kui võlausaldaja ei ole võlgnikku maksehäire avaldamisest teavitanud, peab seda tegema maksehäireregistri pidaja.¹⁰

2.9. Täiendavad kaitsemeetmed

Olukorras, kus andmete pärija õigustatud huvi päringu tegemiseks ja mõju andmesubjekti õigustele ja vabadustele on üsna ühesuured (piiripealsed), võib olla vajalik rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid, et leevendada riivet andmesubjekti õigustele. Kui eelkontroll võlaandmete saamise õigusliku aluse tuvastamiseks on olnud nõrk, tuleb seda kindlasti tasakaalustada kogumis teiste meetmetega.

Näiteks võib täiendavate kaitsemeetmetena käsitleda veelgi suuremat läbipaistvust, inimese üldist ja tingimusteta nõudeõigust töötlemine lõpetada ja meetmeid andmesubjektide võimu suurendamiseks.¹¹

Kaitsemeetmed peavad olema kajastatud mh õigustatud huvi analüüsis, tuues välja millist põhiõiguse riivet kaitsemeede leevendab. Andmesubjekti jaoks peab maksehäireregister selgitama selgelt ja arusaadavalt põhjusi, miks ta leiab, et tema (või kliendi) õigustatud huvid on kaalukamad kui andmesubjekti põhiõigused ja -vabadused. See teave tuleb andmesubjektile ka lihtsalt kättesaadavaks teha.

¹⁰ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.03.2019 otsus tsiviilasjas nr 2-17-1026, p 30.

¹¹ A29 tööühma arvamus 06/2014, lk 42 (viide 2).

Täiendava kaitsemeetmena ei saa käsitleda seda, et inimesel on võimalus küsida ja saada teavet enda kohta käivatest andmetest konkreetsele e-posti aadressile kirjutades. Selle nõude täitmine on tavapärane IKÜM-st tulenev kohustus.

3. Andmesubjekti õigused ja andmetöötaja kohustused maksehäire avaldamise ajal

Ka maksehäire avaldamise kui isikuandmete töötlemise puhul näeb IKÜM inimesele ette õiguse esitada erinevaid taotlusi.¹² Võlausaldaja või maksehäireregister (selles peatükis edaspidi ka andmetöötaja) peab inimest nendest õigustest informeerima hiljemalt siis, kui inimest esmakordselt isikuandmete töötlemisest teavitatakse. Juba seepärast ei saa lugeda andmesubjekti piisavaks teavitamiseks seda, kui algses laenulepingus pelgalt viidatakse, et võlgnevuse tekkimisel võidakse andmed edastada maksehäireregistrile avaldamiseks. Andmesubjekti teavitamine peab olema ammendav ning sisaldama kõiki viiteid andmesubjekti õiguste teostamise korrale. IKÜM art 21 lg 4 alusel tuleb vastuväite esitamise õigus selgelt eraldi välja tuua ja selgitada, mis juhtudel ja kuidas vastuväite esitada saab.

Lisaks sellele, et andmetöötaja peab inimest tema andmete töötlemisest teavitama ja esitama töötlemisega seotud olulisema info (teavituse täpsem sisu on reguleeritud IKÜM artiklites 13-14), on inimesel õigus:

- Küsida andmetöötajalt kinnitust, kas tema andmeid töödeldakse ning tutvuda tema kohta käivate andmetega ning töötlemisega seotud teabega (teabe täpsem sisu IKÜM art 15 lõikes 1) ja saada andmetest koopia.
- Nõuda tema kohta käivate ebaõigete andmete parandamist (IKÜM art 16). Praktikas on ilmselt lihtne parandada ebatäpsusi ilmselgetes andmetes nagu isiku nimi, kuid keerukam maksehäiret puudutavaid detaile nagu võlgnevuse suurus jms, kuivõrd need võivad olla vaieldavad ning lõplik tõde võib selguda alles kohtumenetluse käigus. Kui maksehäire avaldamise ajal andmed muutuvad (nt võlgnik on võlgnevust vähendanud), tuleb andmetöötajal andmed ajakohastada 30 päeva jooksul alates andmete muutumisest. Vajadusel peab maksehäireregistri pidaja võlausaldajale võlgniku andmete muutumisest, sh võlgnevuse suuruse muutumisest, teavitamise kohustuse lepingus ette nägema.
- Nõuda oma isikuandmete töötlemise piiramist (IKÜM art 18) – näiteks ajaks kuni andmetöötaja parandab ebaõiged isikuandmed või vaatab läbi vastuväidet. Töötlemise piiramise nõude saamisel tuleb andmetöötajal seda maksehäireregistris selgelt väljendada ning rakendada vajalikke tehnilisi vahendeid (kõrvaldada andmed ajutiselt veebisaidilt, muuta andmed mittetöödeldavaks vms; IKÜM pp 67). Seega peaks piiramise nõude esitanud andmesubjekti suhtes uute päringute tegemisel nähtuma, et tema võlgnevus on vaidlustatud ning ligipääs võlgnevuse täpsematele andmetele peab olema takistatud.

¹² IKS § 10 ei näe ette erisusi IKÜM-st tulenevatele andmesubjekti õigustele.

- Nõuda oma isikuandmete kustutamist (IKÜM art 17). Kustutamist võib nõuda art 17 lõikes 1 ettenähtud juhtudel. Kustutamist saab nõuda eelkõige siis, kui avalikustamine on olnud ebaseaduslik ehk kui mingi IKS § 10 või IKÜM art 6 lg 1 punkti f) eeldus on täitmata (art 17 lg 1 p d). Näiteks siis, kui maksehäire avaldaja pole andmete õigsust kontrollitud. Kui inimene tugineb art 17 lg 1 punktile c) ehk leiab, et maksehäire avalikustamine on üldiselt ebaõiglane, siis tuleb sellist taotlust käsitleda vastuväitena art 21 tähenduses.
- Esitada enda andmete töötlemise osas vastuväide (IKÜM art 21). Vastuväite eesmärk on anda isikule võimalus põhjendada, miks võlaandmete töötlemine teda ülemääraselt kahjustab ka siis, kui maksehäire ise on avaldatud kõiki nõudeid järgides. Seepärast näeb IKÜM art 21 lg 1 ette, et vastuväide peab olema esitatud andmesubjekti **konkreetses olukorrast lähtudes** ning see peaks sisaldama just selle andmesubjektiga seotud elulisi asjaolusid ja põhjendusi. Vastuväite esitamine on põhjendatud seega olukorras, kus sama maksehäire kellegi teise suhtes avaldamine võiks olla õiguspärane, kuid konkreetsele andmesubjektile tooks see kaasa tema õiguste ja vabaduste ülemäärase kahjustamise.

Vastuväite saamisel peab andmetöötleja IKÜM artikli 21 kohaselt hindama ja tõendama, kas **inimese konkreetset olukorda arvestades** esinevad andmetöötlejal mõjuvad õiguspärased põhjused isikuandmete edasiseks töötlemiseks. Kui selliseid põhjuseid pole, tuleb andmetöötlus lõpetada ning juba töödeldud isikuandmed kustutada.¹³ Lisaks on inimesel õigus nõuda koos vastuväite esitamisega oma andmete töötlemise peatamist ajaks, mil hinnatakse tema esitatud vastuväidet (IKÜM artikkel 18 lõike 1 punkt d).

Andmetöötleja peab inimese taotluse saamisel lähtuma selle sisust, mitte pealkirjast. Näiteks kui inimene nõuab kustutamist, kuid tegelikult on sisu vastuväide, siis ei saa vastuväidet sisuliselt hindamata jätta.

Kõigi selliste taotluste saamise puhul peab andmetöötleja kontrollima pöörduja isikusamasust ning vajadusel ka esindaja õigust (volitust) andmesubjekti nimel taotluse esitamiseks, sest nimetatud taotlusi saab esitada ainult enda subjektiivsete õiguste kaitseks. Kui andmetöötleja ei saa pöörduja isikusamasuses või volituses veenduda, tuleb taotluse täitmisest keelduda ja seda põhjendada, mitte aga jätta pöördujale vastamata. Kõigile taotlustele peab andmetöötleja vastama hiljemalt ühe kuu jooksul (IKÜM art 12 lg 3).

Igasugune andmetöötlust puudutav **nõue, sh vastuväide, tuleb esmalt esitada andmetöötlejale (võlausaldajale või maksehäireregistrile)**. Alles siis, kui keeldutakse taotlust täitmast või sellele ei vastata, tuleks pöörduda kas Andmekaitse Inspeksiooni või kohtusse. Inspeksiooni pöördumisel soovitame kasutada sekkumistaotluse [vormi](#) ning kindlasti tuleks sellele lisada kogu võlgniku ja andmetöötleja vahel peetud kirjavahetus ning muud asjakohased materjalid. Samuti tuleb pöördumine isikusamasuse tuvastamiseks (digi)allkirjastada.

¹³ Vastuväite hindamise kohta saab täpsemalt lugeda õigustatud huvi [juhendist](#).

Kui Andmekaitse Inspeksioon võtab kaebuse menetlusse, saab ta teha andmetöötajale ettekirjutusi, määrata sunniraha, rakendada töötaja kulul asendustäitmist ning alustada väärteomenetlust. Neid meetmeid on inspeksioonil võimalik rakendada vaid Eestis asuvate andmetöötajate suhtes. Teistes Euroopa Liidu liikmesriikides asuvate andmetöötajate suhtes viiakse menetlus läbi vastava liikmesriigi andmekaitseasutuse juhtimisel. Väljaspool Euroopa Liitu asuvate andmetöötajate rikkumiste korral on Andmekaitse Inspeksiooni võimalused piiratud, kuna puuduvad sunnimehhanismid.